

MƏHKƏMƏ-XƏTŞÜNASLIQ EKSPERTİZASINDA ÇOXOBYEKTİ İŞLƏRİN İCRASI ZAMANI ORTAYA ÇIXAN ÇƏTİNLİKLƏR

Açar sözlər: məhkəmə-xətşünaslıq ekspertizası, çoxobyektli ekspertizalar, eksperimental nümunələr.

Key words: forensic handwriting expertise, multi-object expertise, experimental samples.

Anahtar kelimələr: adli el yazısı uzmanlığı, çoklu nesne uzmanlığı, deneysel örnekler.

Son zamanlar həm istintaq orqanları, həm də məhkəmələr tərəfindən təyin edilən məhkəmə-xətşünaslıq ekspertizalarının içərisində çoxobyektli işlərə daha çox rast gəlinir. Çoxobyektli işlərin icrası adətən digər ekspertizalardan fərqli olaraq daha çox vaxt tələb edir. Bu da işlərin icra müddətinin uzanmasına gətirib çıxarır. Bəzi hallarda belə işlərin müddətinin uzanmasına səbəb tək işin çoxobyektli olması deyil, həm də istintaq orqanının və məhkəmələrin ekspertiza təyin edərkən bir sıra halları nəzərə almaması ilə bağlı olur.

Çoxobyektli ekspertizalar təyin olunarkən sübuti əhəmiyyətli sənədlər təhlil edilib suallar qərarda (qərardadda) dəqiqləşdirilmiş qaydada qoyulmalı, adlarından tədqiqat işi aparılan şəxslərin dairəsi müəyyən olunmalıdır. Ekspertiza təyin edərkən nəzərə alınmalıdır ki suallarda sadalanan hər bir sənəd sayından asılı olmayaraq ayrı-ayrılıqda tədqiq olunur. İlkin olaraq tədqiq olunacaq sənəd sonra isə həmin sənədlərdəki tədqiq olunan yazıların və imzaların dəqiq yerləri (qrafaları) mütləq göstərməlidir. Sualları ümumi şəkildə qoymaq məqsədə uyğun deyildir (“Təqdim olunmuş 2 cildə olan qaimələrdəki imzalar

A.M. tərəfindən icra olunmuşdurmu?”, “Təqdim olunmuş sənədlərdəki yazılar ekspertizaya nümunələri təqdim olunmuş şəxslərdən hansı tərəfindən icra olunmuşdur?”). Həm tədqiq olunan obyektlərin, həm də adlarından tədqiqat işi aparılan şəxslərin nümunələrinin dəqiq yerləri göstərməlidir (2-ci cildin 18-ci vərəqində olan

Təhvil-təslim aktında “Təhvil verən” qrafasındakı imza A.M. tərəfindən icra olunmuşdurmu?; A.M-in imza nümunələri 8-ci cildin 48-56-cı vərəqələrində yerləşir).

Tədqiq olunan sənədlərdən hansı birinin əslini əldə etmək mümkün deyildirsə bu barədə qərarda (qərardadda) səbəbləri açıqlanmaqla qeyd verilməlidir. Bundan başqa qərarda (qərardadda) tədqiq olunan obyektlərə dair adlarından tədqiqat işi aparılan şəxslərin verdiyi ifadələr barədə qısa məlumatlar göstərməlidir. Qərarın (qərardadın) sual hissəsində tədqiq olunan obyektlərin və adlarından tədqiqat işi aparılan şəxslərin nümunələrinin yerlərinin dəqiq göstərilməsi sonrakı mərhələdə ekspertin əlavə vaxt itkisinin qarşısını alır. Belə ki, çoxobyektli məhkəmə-xətşünaslıq ekspertizalarının aparılmasında rəylərin tərtib olunma xüsusiyyətlərinə əsasən rəy tərtib olunarkən ekspert qarşısında qoyulmuş sualların və adlarından tədqiqat işi aparılan şəxslərin çoxluğunu nəzərə alaraq qərara (qərardada) istinad edir (“Ekspert qarşısında qoyulmuş suallar xx.xx.xxxx tarixli qərarda (qərardada) göstərilmişdir.”; “Müqayisəedici tədqiqat üçün təqdim olunmuş nümunələrin yerləri

xx.xx.xxxx tarixli qərarda (qərardada) göstərilmişdir.”). Qərarda (qərardadda) ekspertə kömək məqsədi ilə şübhəli şəxslərin tədqiqat obyektləri barədə verdikləri ifadələr qısa şəkildə qeyd olunmalıdır.

Çoxobyektli ekspertizalar təyin olunarkən adlarından tədqiqat işi aparılan şəxslərin nümunələri götürülən zaman bəzi xüsusiyyətlər

nəzərə alınmalıdır. Təqdim olunan sənədlərdə icra olunmuş yazıların qrafikasına (latın, kirill), tədqiq olunan imzaların həqiqi şəxslərin adlarından və ya uydurulmuş şəxslərin adlarından olmasına xüsusi diqqət yetirilməlidir. Nümunələr təqdim olunarkən bütün nümunələr (sərbəst, şərti-sərbəst və eksperimental) təqdim olunmalıdır. Tədqiq olunan obyektlərin yerlərinin dəqiq göstərilməsi, nümunələrin kifayət qədər və keyfiyyətli götürülməsi tədqiqat zamanı əlavə vaxt itkisinin və əlavə yazışmaların (vəsətlərin) qarşısını alır.

Tədqiq olunan sənədlər çox olduqda onların hamısının tədqiqat üçün ekspertizaya göndərilməsi vacib deyil. Bəzən ancaq şübhə doğuran sənədlərin ekspertizaya göndərilməsi, cinayətin sisteməlik şəkildə törədildiyini sübut etmək üçün bir neçə eynitipli sənədlərdəki yazıların və imzaların icraçılarının ekspertiza vasitəsi ilə eyniləşdirilməsi kifayət edir.

Çoxobyektli ekspertizaların icrası zamanı icra müddətinin azaldılması məqsədi ilə tədqiq olunan obyektləri qruplaşdıraraq bir neçə ekspertiza təyin etmək olar. Qruplaşdırmanı həm tədqiq olunan obyektlərə həm də adlarından tədqiqat işi aparılan şəxslərə görə aparmaq olar. Tədqiq olunan imzalar uydurulmuş şəxslərin adlarından icra olunmuşdursa sənədlərin qruplaşdırılmasını həmin imzaların icrasında şübhəli bilinən şəxslərə müvafiq aparmaq lazımdır. Bu qərarların (qərardadların) icrası ayrı-ayrı ekspertlərə tapşırılaq icra müddətini azaltmaq mümkündür. Cinayət işini epizodlar üzrə qruplaşdırmaq ekspertlərin işini asanlaşdırır.

Ekspertizaya bütün mümkün hallarda tədqiq olunan sənədlərin və nümunələrin əsilləri təqdim olunmalıdır. İşə aidiyyətli olmayan sənədlərin, tədqiqata aid olmayan ayrı-ayrı epizodların tikildiyi cildləri ekspertiza göndərmək lazım deyil.

Çoxobyektli ekspertizalar təyin olunarkən digər ekspertizalarda olduğu kimi nümunələr təlimata əsasən şəxsin 5-6 müxtəlif xarakterli sənədlərdə sərbəst xətt, 8-10 sənəddə sərbəst imza, 10 vərəqdən az olmayaraq eksperimental xətt və imza nümunələri götürülməlidir. Tədqiq okunan obyekt imza (imzalar) olunduqda belə xətt nümunələrinin təqdim olunması vacibdir. Qeyd etmək lazımdır ki, çoxobyektli ekspertizalarda tədqiqat obyektləri və adlarından tədqiqat aparılan şəxslər çox olduğundan bu qaydalara əməl etmək müəyyən çətinliklər yaradır. Belə hallarda həmin şəxslərin cinayət işinin materiallarında olan və onlar tərəfindən icra olunması şübhə doğurmayan, etiraf olunan digər sənədlərdəki xətt və imzalardan sərbəst nümunə qismində istifadə oluna bilər. Eksperimental xətt və imza nümunələri tədqiq olunan sənədlərin növünə (yazı qrafikası, məzmunu) uyğun götürülməlidir. Tədqiq olunan imzaların icrası zamanı inisallardan (ad, soyad və ata adının baş hərfləri) istifadə olunmuşdursa eksperimental xətt nümunələri götürülərkən imzalardakı hərflərə uyğun götürülməlidir. Adlarından imzalar (yazılar) icra olunmuş şəxslərin eksperimental xətt və imza nümunələri müvafiq olaraq həmin şəxslərin adlarından olan obyektlərə uyğun, həmin imzaların (yazıların) icrasında şübhəli bilinən şəxslərin eksperimental xətt və imza nümunələri isə tədqiq olunan bütün obyektlərə uyğun götürülməlidir. Tədqiq olunan obyektlər rəqəmlədirsə nümunələr götürülərkən tək rəqəm yox, həm də mətnə uyğun rəqəm birləşmələrindən ibarət nümunələr götürülməlidir.

Yuxarıdakı tövsiyələrə əməl etməklə çoxobyektli ekspertiza icraatlarının aparılmasında müddəti nəzərə çarpacaq dərəcədə azaltmaq və ekspert rəylərinin keyfiyyətini artırmaq olar.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsi. Bakı, 2013.
2. “Məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, “Propolis” nəşriyyatı, Bakı, 2020.
3. Ароцкер А.Е. «Теоретические проблемы оценки экспертом признаков почерка», Киев, 1975
4. Белкин Р.С. «Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня». М.; 2001.
5. Mayılov Ü.A. və b. “Məhkəmə-xətsünaslıq ekspertizasına materialların hazırlanması”. Azərb. ETMEK və KPI, Bakı, 1999.
6. “Məhkəmə ekspertizası və kriminalistikanın aktual məsələləri”, elmi əsərlər məcmuəsi, № 36, Bakı, 1999, s 84-88.

DIFFICULTIES ARISING DURING THE PERFORMANCE OF MULTI-OBJECT CASES IN THE HANDWRITING EXPERTISE

ZAUR NASIROV

ULVIYYA AGHAYEVA

Experts of the Department of Manuscripts and Voice
Examinations of the Forensic Expertise Center of the
Ministry of Justice

SUMMARY

Among the forensic examinations appointed by the investigating authorities and the courts, multi-faceted cases are more common. Methodological recommendations arising from practice were given on ways to solve the problems encountered during the implementation of such work quickly and qualitatively. The aim is to significantly reduce the duration of multi-object expertise proceedings and improve the quality of expertise opinions.

ADLI EL YAZISI UZMANLIĞINDA ÇOK AMAÇLI ÇALIŞMALARIN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNDE ORTAYA ÇIKAN GÜÇLÜKLER

ZAUR NASIROV

ULVIYYA AĞAYEVA

Adalet Bakanlığı Adli Uzmanlık Merkezi El
Yazmaları ve Ses Muayene Dairesi Uzmanları

ÖZET

Çok nesneli davalar, soruşturma kurumları ve mahkemeler tarafından atanan adli tıp uzmanları arasında daha yaygındır. Makalede, bu tür işlerin yürütülmesi sırasında karşılaşılan sorunların hızlı ve kaliteli bir şekilde nasıl çözülebileceği konusunda deneyime dayalı yöntemsel tavsiyeler verilmektedir. Amaç, çok amaçlı bilirkişilik işlemlerinin süresini önemli ölçüde azaltmak ve bilirkişi görüşlerinin kalitesini artırmaktır.